

Eagarfhocal

Eagraíodh Pléaráca Chonamara don chéad uair i 1991. Ní raibh i gceist ag an am ach an fhéile amháin sin a eagrú, mar fhreagra ar 'Tuarascáil' a réitigh Breandán Ó hEithir do Bhord na Gaeilge ar "Stáid Láithreach na Gaeilge". Caint éadóchasach is mó a bhí sa 'tuarascáil', a scríobhadh i bPáras go gairid sara bhfuair Breandán Ó hEithir bás. Ba mhór an chomaoín a chuir an tÁrannach orainn i gConamara, mar gur ghríos an méid a scríobhadh i dTuarascáil Uí Eithir faoin nGaeltacht, na heagraíochtaí pobail i nGaeltacht Chonamara, a theacht le chéile leis an mbréag a thabhairt don méid a cuireadh i leith phobal na Gaeltachta sa tuarascáil. Ba é Pádraig Ó Cosgordha as Carna a mhol féile mhór phobail a eagrú, le imeachtaí ar bun 'ó Bhearna go Carna' lena léiriú don saol mór go raibh Gaeltacht Chonamara beo beathaíoch agus an pobal sásta an saibhreas cultúir agus teanga a cheiliúradh.

Féile deireadh seachtaine a bhí i gceist i dtosach ach de réir mar a bhí smaointe ag teacht isteach faoi imeachtaí éagsúla, bhí ar an gcoiste eagraithe clár na féile a leathnú thar 10 lá. Ba é an file agus an drámadóir Johnny Chóil Mhaidhc a d'oscail an chéad fhéile i gCamus an Aoine 6 Meán Fómhair 1991. D'éirigh chomh maith leis an gcéad cheann gur socraíodh féile bhliantúil a dhéanamh di.

Tá an deichiú fhéile ar bun i mbliana agus seo é an deichiú eagrán den iris Pléaráca. Níor mhiste súil a chaitheamh siar ar chuid den méid a scríobhadh sa chéad eagarfhocal uainn, sa chéad eagrán den iris i 1991, inar leagadh amach intinn Phléaráca Chonamara maidir leis an nGaeilge sa pobal.

"B'uafásach an chailliúint dhúinn an Ghaeilge, mar ghnáth-theanga cumarsáide i nDeisceart Chonamara. Táimid in ann muid féin a chur in iúl i measc ár muintire féin níos éasca agus níos deisbhéalaigh sa teanga sin. Táimid níos láidre mar phobal, bíodh muid sa mbaile nó ag saothrú ár

Johnny Chóil Mhaidhc Ó Coisdealbha agus Diarmuid Mac an Adhastair

pic: Bob Quinn

mbeatha thar lear. Tá muid níos cinnte cé muid féin agus tá cúis bróid againn go bhfuil ár dteanga áitiúil féin againn. Tá saibhreas cultúir i gConamara fite fuaite leis an teanga áitiúil, saibhreas nach bhfuil le fáil i mórán áiteacha eile san tír, ná go deimhin san Eoraip."

"Pobal dhátheangach atá i nDeisceart Chonamara. Tá teanga amháin againn, an Ghaeilge, le husáid eadrainn féin, bíodh muid sa mbaile nó i gcéin. Tá teanga eile ar ár dtoil againn le n-úsáid leis an saol taobh amuigh. . . . Mar phobal dhátheangach tá riachtanais speisialta againn. . . . Níl pobal Dheisceart Chonamara ag iarraidh an Ghaeilge a athbheochan go náisiúnta ach táimid ag iarraidh an teanga áitiúil a fuaireamar mar oidhreacht bheo, a thabhairt don chéad ghlúin eile, leis an saol a dhéanamh níos spéisiúla, níos saibhre agus níos rathúla dóibh."

Tá méid áirithe bainte amach ó shin ag an bhféile bhliantúil seo agus ag an Scéim Ealaíon Pobail a d'eascair aisti. Ach tá taoille na Gaeilge ag

trá i gcónaí agus dá dhonacht a bhí cás na Gaeilge 10 mbliana ó shin, tá an cás níos measa anois. Chuile áit timpeall orainn, tá an cath á chailliúint. Níos mó tuismitheoirí ná riamh i gConamara, ag ceilt na Gaeilge breá a fuaireadar féin ón gcliabhán ar a glann féin, tá a glann siúd ansin ag imirt tionchar ar ghasúir a labhrann Gaeilge agus á gcasadh ar an mBéarla agus iad ag spraoi. Scoileanna ag tabhairt isteach don bhrú Béarla de bharr easpa ábhar, téacsanna agus tacaíochta. I ngnó i ndiaidh gnó tá an teanga oibre ag athrú ó Ghaeilge go Béarla. Níl aon mhaith é a shéanadh. Sin atá ag tarlú i nGaeltacht Chonamara le deich mbliana anuas agus má leanann an creimeadh teanga i bhfad eile, ní bheidh mórán de bheochultúr na Gaeltachta seo le ceiliúradh againn i gceann deich mbliana eile. Is ag caomhnú iarsmaí a bheas muid.

Deich mbliana ó shin, cheapamar go ndéanfadh seirbhís teilifíse trí Ghaeilge leas mór. B'fhéidir go bhfuil sé róluath, tionchar na teilifíse a mheas fós,

ó thaobh an Ghaeilge a bhuanú sa Ghaeltacht mar theanga phobail. Is cinnte gur mór an chabhair na cláracha breátha do pháistí i nGaeilge ach ní mhór an cheist a chur cén fáth cláracha do pháistí óga i mBéarla á gcráladh ar an stáisiún i measc na gcláracha Gaeilge? Agus cén fáth TG4 ag coimisiúnú sraitheanna siamsaíochta, cosúil le Ceoltíre, nach mbíonn oiread is amhrán amháin i nGaeilge le cloisteáil orthu?

Tá sé in am ag Údarás na Gaeltachta aghaidh a thabhairt ar ghéarchéim na teangan. Déanadh go leor plé ar seo le linn an fheachtas thoghchánaíochta deiridh agus tá sé in am anois ag an mBord a toghadh ag an am polasaí láidir a fhoilsiú bunaithe ar na geallúintí a tugadh maidir le caomhnú na teangan agus cur chun cinn na gceantar imeallach, ar iontu is láidre atá an Ghaeilge fós.

Tá dóchas áirithe againn as Coimisiún na Gaeltachta, atá bunaithe ag an Rialtas. Táthar ag súil le tuarascáil réadúil le moltaí fiúntacha ann. Ach ní chuirfidh an státchóras na moltaí i bhfeidhim mura mbeidh eagraíocht ann ag déanamh cinnte de, lá i ndiaidh lae go gcuirfear. Eagraíocht bheag éifeachtach neamhspléach a theastódh ar nós an Áisínteacht Chomhionannais, a mbeadh sé mar aidhm aici súil ghéar a choinneáil ar eagraíochtaí stáit agus eile, Údarás na Gaeltachta san áireamh agus féachaint chuige go mbrúfar chun cinn na moltaí is rábhachtaí ó Choimisiún na Gaeltachta. Ní fiú an tuarascáil mura gcuirtear innealra ar bun le go leanfar le obair an Choimisiúin i ndiaidh fhoilsiú na tuarascála.

I 1978, san *Irish Times*, seo mar a chuir Breandán Ó hEithir síos ar na staideanna éagsúla a dtéann ceantar Gaeltachta thríd agus an teanga ag saothrú an bháis: 'Tosnaíonn tú le cruinneagáin paróistí. Ina dhiaidh sin bíonn tú taobh le paráiste nó le leathpharáiste. Go gairid ina dhiaidh sin taobh le tithe a bhíonn tú. "Tá Gaeilge á labhairt sa teach úd agus sa teach úd eile ar mhullach an chnoic úd thall. Béarla ar fad sna tithe idir eatorra." Faoi cheann beagán blianta tugtar an cainteoir dúchais deiridh os do chomhair. "Bhí triúr againn ann go dtí le gairid ach an cuimhneach leat an drochráig fliú ús sa Márta. . . ." Tá fhios agat ansin nach bhfuil idir tú agus an tost deireannach ach ráig eile fliú.'